

## בהעלותך ג

פירש (ע"פ הספרי) "חנם מן המצות", ועל "את הקשואים" מפרש (כנ"ל) שהמן לא הי' משתנה בטעמו לחמשת המינים הללו (קשואים, אבטחים, חציר, בצלים, שומים) – והיינו שהיו כאן שתי טענות נגד ה"מן": (א) שהמן תלוי בעשיית מצות, משא"כ הדגה שאכלו במצרים היתה "חנם מן המצות", (ב) במצרים היו להם גם חמשת המינים דקשואים כו', ואילו במדבר חסרים מינים אלה, לפי ש"המן משתנה לכל דבר חוץ מאלו".

ויש לומר, שהכרחו של רש"י לחלק את הכתוב לשנים, מרמז בהתיבות ש-העתיק מהכתוב – "את הקשואים" דל-פירושו הרמב"ן שכל הכתוב הוא המשך

א. "זכרנו את הדגה אשר נאכל ב-מצרים חנם את הקשואים ואת האבטחים ואת החציר ואת הבצלים ואת השומים", ובפרש"י – על התיבות "את הקשואים" – מביא (מספרי) "אמר רבי שמעון מפני מה המן משתנה לכל דבר חוץ מאלו מפני שהן קשים למניקות, אומרים לאשה אל תאכלי שום ובצל מפני התינוק, משל למלך כו' כדאיתא בספרי".

והנה ברמב"ן פירש טענת בני "זכרנו גו' אשר נאכל במצרים גו'", שזהו "כזר-כר הנשכחות, כי לא אכלו דגים מיום צאתם ממצרים ועד הנה, וטעם . . חנם כפי פשוטו כי היו הדייגים המצריים מעבידין אותן למשוך הדגים כו' והיו נותנין להם מן הדגים כו' והקשואים והאבטחים והחציר והבצלים והשומים במצרים הרבה מאד כי היא כגן הירק וכאשר היו חופרין להם בגנות היו אוכ-לין מן הירקות". ולפי פירושו היתה כאן טענה אחת בלבד, שבמדבר חסרו אותם המאכלים שאכלו במצרים "חנם" (ועד"ז פירשו רוב פשטני המקרא):

אבל רש"י חילק את הכתוב לשנים, דעל התיבות "אשר נאכל במצרים חנם"

(7) וכ"ה בחיב"ע עה"פ: בלא תפקידתא.

(8) ולא כפשוטו. ולהעיר מב' הדיעות בגמרא (יומא סס).

(9) כ"ה ל' הספרי כאן "חוץ מחמשת המינים הללו", ובפרש"י "חוץ מאלו". אבל נראה פשוט, שזהו רק בשביל קיצור לשון וְלֹא שְׂכוּנַת רִשִּׁי לְכָלֹל בֹּזֶה עוֹד מִזֵּן שְׂשֵׁי וכו' – "דגה" הנוכר בקרא לפנ"ז – כפי' התורה כאן (ע"פ כתובות ס, ב שדגים קטנים קשים למניקות). וראה גם משמרת הקודש על פרש"י כאן – דא"כ הו"ל לרש"י לפרש זה על תיבת "הדגה וגו'".

(10) דיש לומר, שכוונת תלונתם היא לא רק שעתה חייבים במצוות בכלל (כפי' הרא"ם ועוד), אלא שהמן גופא יש בו כמה מצות (ראה רש"י בשלח טז, ד).

(11) ומה שנקט הכתוב "דגה" דוקא (אף שכל אכילתם במצרים היתה "חנם מן המצות") – י"ל בפשטות, דגם רש"י ס"ל כדברי הרמב"ן שהמינים שנמנו בקרא כאן היו עיקר מאכלם של ישראל במצרים, אלא שטענתם (לגבי המן) נתחלקה לב, כבפנים.

(1) פרשתנו יא. ה.

(2) ראה לקמן הערה 13.

(3) עה"פ. – וראה יומא (עה, א) ב' דיעות: אם לא נשתנה כלל למינים אלו, או שנשתנה רק טעמן ולא ממש. וראה מפרשי הספרי, שזוהי גם פלוגתת ר"ש וחכמים בספרי שם. ואכ"מ.

(4) ובפי' הב' – שקיבלו כ"ז במנת המלך. ומצוין לפירושו לעיל בפ' שמות (א, יא) ע"ש.

(5) עקב יא. י.

(6) ראה ראב"ע, חזקוני, בחיי, אברבנאל ועוד.

נקרא שמן קשואין מפני שהן קשין לכל גופו של אדם כחכרות, הרי מפורש שקשואים הם מאכל רע לכל אדם (ולכל גופו), ועד שזה נרמז בשמם: וא"כ ודאי שדברי ר"ש יכולים להתפרש כפשוטם, שמינים הללו הם „מאכלים רעים“ בכלל [והרמב"ם בהל' דעות<sup>1</sup> מנה „החציר והבצלים והשומים“ (ג') מינים האחרונים כאן] בין „מאכלים רעים“ . . (ש) אין ראוי לאדם לאכול מאלו אלא מעט עד מאד ובימות הגשמים] – ומנ"ל לרש"י להגיד ביל דברים הסתמיים של ר"ש, ולומר שכוונתו שהם קשים רק למניקות?

[מקורו של ענין זה „אומרים לאשה אל תאכלי שום ובצל מפני התינוק“ – הוא בספרי (כמובא גם בפרש"י לש"ס<sup>19</sup>), אלא שהוא בספרי להלן – על הפסוק<sup>20</sup> „והי' טעמו כטעם לשד השמן“, שא"ה פירושם בספרי הוא<sup>21</sup> „מה הדד הזה [לשד" לשון שדים] שהוא מין אחד ומש- תנה למינים הרבה, כך הי' המן משתנה להם לישראל לכל דבר שהם רוצים, משל אומר לאשה אל תאכלי שום ובצל מפני התינוק“ (וכמבואר במפרשים<sup>22</sup>, ש-

אחד הול"ל<sup>12</sup> „ואת הקשואים“; ומוזה ש' אומר „את“, מוכח שמכאן מתחיל ענין (טענה) חדש<sup>13</sup>.

ב. אבל צ"ע בעצם פירושו:

דהנה ז"ל מאמר ר"ש בספרי: „ר' שמעון אומר מפני מה המן משתנה להם לכל דבר שהיו רוצים חוץ מחמשת ה' מינים הללו, משל למלך בשר ודם ש' מסר בנו לפדגוג והי' יושב ומפקדו ו' אומר לו הנראה שלא יאכל מאכל רע כו' ובכל כך הי' הבן ההוא מתרעם על אביו לומר שלא מפני שאוהבני אלא שאי אפשר לו [שאינ רצונ] שאוכל“.

הרי יש כאן שינוי גדול בין לשון הספרי ולשון רש"י – שבספרי לא הובא אלא המשל, ואילו רש"י מוסיף ביאור ופירושו<sup>14</sup> (בדברי ר"ש) „מפני שהן קשים למניקות, אומרים לאשה אל תאכלי שום ובצל מפני התינוק“.

וצ"ע מנ"ל לרש"י לפרש שכוונת ר"ש היא, שמאכלים אלו קשים רק למניקות, ולא כפשוטם משמעות המשל שהם מאכלים רעים סתם – לכל<sup>15</sup>?

וביותר תמוה: בגמ'<sup>16</sup> מפורש „למה

(17) וראה ראב"ע כאן.

(18) פ"ד ה"ט (הובא גם בעיני יעקב לע"י שם).

(19) יומא שם ד"ה הללו – וג"כ לרא"י שהמן לא נשתנה לה' מינים הללו כי הם „קשין לעוברות ומניקות“.

(20) יא, ח.

(21) וראה יומא שם, סע"א.

(22) ראה ספרי דבי רב, ש"י כן בספרי „לכל דבר שהם רוצים, חוץ מן הכרתי כו' משל אומר כו'“. ועד"י היא גירסת הגר"א. ועוד.

אבל להעיר מפ"י העמק הנצי"ב שם, שכוונת המשל („אומר לאשה אל תאכלי כו'“) היא להוכיח

(12) כקושיית האלשיך כאן. ולהעיר מרבנותיו כעתי (דעת זקנים) כאן.

(13) ועפ"י מתורץ למה העתיק רש"י בהד"ה רק התיבות „את הקשואים“, אף שפירושו קאי על כל המינים שנמנו אח"כ בקרא, ועכ"פ הו"ל להוסיף „וגו'“ – כי עיקר ההדגשה בפרש"י היא על תיבת „את“, שזוה מוכח שמכאן מתחיל ענין חדש, וע"ז מביא מאמר ר"ש „מפני מה כו'“.

(14) ראה לקמן בסוף הסעף והערה 23.

(15) וראה גם ספרי דבי רב לספרי כאן. ע"ז יעקב לע"י יומא שם.

(16) ע"ז כט, א. – ושם (יא, א) ובברכות (גז, ב) – בלי תיבת „לכל“, ומחלק בין ברבבי וזוטריי. והערתם גם בליש פרשתנו כאן.

(\*) שלא יוקשה מהא. שלא פסקו מעל שולחנם

(דברי ואנטונינוס) לא חזרת ולא קישות כו'“. ול' העיר, שבפרש"י תולדות (כה, כג) השמים „קישות“ ואכ"מ.

הסברה בתוכן פירושו, ע"י הידיעה ש-  
מאמר זה אמרו תנא (או אמורא) פלוני.

[ושני דיוקים אלו בולטים יותר, כש-  
משווים פרש"י זה לפירושו כמה פסוקים  
לפנ"י, עה"פ<sup>24</sup>, "ויצק העם אל משה",  
שכ' שם, "משל למלך בור" שבעס על בנו  
והלך הבן אצל אוהבו של אביו וא"ל צא  
ובקש עלי מאבא", שגם משל זה מקורו  
בספרי על אתר ובעל המאמר הוא ר'  
שמעון – ושם (א) העתיק פרש"י כל ה-  
משל (ולא ציין שמקורו בספרי), (ב)  
השמיט שם בעל המאמר].

(ג) כאן כתב פרש"י, "מפני שהן קשים  
למניקות", אבל בפירושו לש"ס<sup>25</sup> כתב  
שהמן לא נשתנה לחמשה מינים הללו  
לפי שהם, "קשין לעוברות ומניקות".  
וצ"ע הטעם שפרש"י השמיט בפירושו על  
התורה, "לעוברות"<sup>26</sup> [שהרי הטעם, מפני  
התינוק" שייך לכאורה לעוברות כמו  
למניקות. ועוד זאת: מסתבר – ובפרט  
בלימוד ע"ד הפשט – להגדיל ככל  
האפשר מספר בני" שבגללם לא נשתנה  
המן למינים הללו, וא"כ ודאי שהו"ל  
לפרש"י בפירושו עה"ת להוסיף שגם ל-  
עוברות הם קשים].

(ד) למה מקדים פרש"י, "שום", ל"בצל"  
("אל תאכלי שום ובצל") – היפר סדרם  
בקראי<sup>27</sup> – "ואת הבצלים ואת השומים".

ד. ויש לומר הביאור בכל זה – ב-  
פשטות:

בפסוק זה מבוארת טענת בני" על

כוונת הספרי שהי' משתנה לכל טעם  
חוץ מאלו שקשים למניקות, "מפני התי-  
נוק" (נוק"י)

אבל ענין זה לא הובא במאמר ר"ש<sup>28</sup>.  
זאת ועוד: שם הובאו רק שני מינים  
,"שום ובצל" – ואין מזה רא' שגם שאר  
ג' המינים הם קשים למניקות].

ג. גם יש להבין כמה דיוקים בלשון  
פרש"י, ומהם:

(א) פרש"י לא העתיק עיקר מאמרו של  
ר"ש, שהוא המשל ממלך בשר ודם כו',  
ומביא רק התחלתו, "משל למלך וכו',  
כדאיאת בספרי". ואע"פ שפרש"י מוסיף  
הביאור למה לא נשתנה טעם המן למי-  
נים אלו (כנ"ל), מ"מ, אין בדברי פרש"י  
שום הסברה לתוכן התלונה של בני",  
שזה מוסבר רק במשל ר"ש, שהבן חושב  
שהטעם שאביו צוה שלא ליתן לו  
מאכלים אלו הוא לפי שאינו רוצה ש-  
יהנה מטיב מאכלים אלה ("אי אפשר לו  
שאוכל").

(ב) למה מעתיק פרש"י גם שם בעל  
המאמר – ר' שמעון?

וכמשנ"ת כמ"פ, שכוונת פרש"י בהבאת  
שם בעל המאמר במקומות ספורים בפ"י-  
ורשו (אף שברוב המקומות אינו מביא  
דבר בשם אומרו) היא לרמז על תוס'

שהחלב משתנה לפי המאכל שאוכלת האם (וראה  
פרש"י יומא שם). וכן שמעם מלשון הספרי זוטא שם  
,"מה הדד הזה כו' ובו מינים הרבה לכך אומרין  
לאשה אל תאכלי... כשביל התינוק".

(23) ואף פרש"י מביא כאן בשם ר"ש – י"ל (א)  
אין כוונתו שזהו לשון ר"ש אלא הוספת ביאור פרש"י  
בדבריו [וכמשנ"ת כמ"פ שזוהי דרכו של פרש"י  
בפירושו עה"ת, לשנות מלשון חז"ל בהתאם ל-  
פשט"ם, גם כשמביא דבר בשם אומרו]. (ב) דברי  
הספרי דלקמן הם סתמא דספרי, וסתם ספרי ר"ש  
(סנהדרין פו, א). וראה ספרי כאן פסוק ו.

(24) יא, ב.

(25) הגיל הערה 19.

(26) ולאידך, בפרש"י לש"ס שם השמיט, "שום"

– נת' בההתועדות (בה נאמרה שיחה זו).

(27) אף שכ"ה גם בספרי, הו"ל לפרש"י לשנות

בהתאם לפשט"ם, כנ"ל הערה 23.

ומצא להם גו' <sup>30</sup> וא"כ ה' קצת מקום לעלילה זו: משא"כ כאן, הרי כל התלור-נה אין לה יסוד, דאדרבה, זהו מטובו וחסדו של הקב"ה שמנע מהם מאכלים רעים!

ולכן פרש"י, שמינים אלו קשים רק למניקות בלבד, אבל אינם מאכלים רעים לכל אדם. וזו היתה תלונתם של בני ישראל: מפני מה נמנע מהם טעמם של מאכלים אלו אך ורק בגלל שאינם מאכלים טובים למניקות – וכי לא ה' אפשר להקב"ה לעשות שרק אצל המניקות לא ישתנה המזן למינים אלו, ואילו אצל כל ישראל לא יחסר טיב המאכלים ההם.<sup>31</sup>

ומטעם זה לא העתיק רש"י את כל משלו של רש"י – כי אין המשל מכוון לגמשל, שכוונת האב (במשל) היא למנוע מבנו מאכלים רעים, ואילו בנמשל נמנעו מכל בני מאכלים אלו (לא לפי שאינם טובים להם, אלא) רק בגלל המיעוט מ-בני המניקות, שעבורם הם קשים (מפני התינוק).

ולכן מביא רש"י רק תחלת המשל (ומציין לספרי), לרמז, שתוכנה של תלור-נת בני הוא בדומה לתלונת הבן,<sup>32</sup> שחור-

משה רבינו שיש חסרון במצבם במדבר לגבי מצבם במצרים. ולפי זה, את"ל שמאכלים אלו הם מאכלים רעים וקשים לגופו של אדם – אין מקום לטענה „זכרנו גו' אשר נאכל במצרים“<sup>33</sup> ואד-רבה, ה' להם להודות שעתה אין מקום למאכלים רעים!

ואע"פ שעי' הביא ר"ש משל מבן המלך שהי' „מתרעם על אביו לומר שלא מפני שאוהבני [ורוצה] למנוע ממנו מאכלים רעים] אלא שאי אפשר לו ש-אוכל“, וכן בנמשל, שבני התרעמו על הקב"ה, לומר שלא מפני שאוהבני אלא שאי אפשר לו שאוכל – לכאורה אין זה ביאור מספיק, דבשלמא במשל שהמ-דובר בכך קטן, מוכן שמתרעם על אביו (אף שהפדגוג שלו אומר לו שזה מאכל רע) להיותו מתאוה אל מאכלים רעים: אבל בנמשל קשה לומר שבני יטענו טענה שאין לה יסוד (כיון שלפי המציאות המפורסמת, במציאות ה' כיון לטוב-תם, למנוע מהם מאכלים רעים הקשים לגופו של אדם). ועכ"פ הו"ל למשה להשיבם שטענתם בטעות יסודה, ואד-רבה, מניעת מאכלים אלו היא לטובתם.

ואין לתרץ ע"פ פרש"י עה"פ (ש-לפני<sup>34</sup>) „מי יאכלנו בשר“ – „וכי לא ה' להם בשר והלא כבר נאמר . . וצאן ובקר . . אלא שמבקשים עלילה“ – כי אינו דומה לעניננו, דזה שהי' להם צאן ובקר ה' במספר מוגבל, עד שגם משה רבינו אמר להקב"ה „שש מאות אלף רגלי העם גו' הצאן ובקר ישחט להם

(30) לקמן שם, כאיכב (וראה רש"י שם).

(31) ראה גם הרי"ף לעי' יומא שם. ספרי דבי רב לספרי כאן.

(32) וי"ל, שכוונת רש"י בהעתיקו חיבת „משל“ למלך – אינה רק לציון התחלת המשל, אלא מפני שתיבה זו היא נקודת התלונה, דאם ה' המדובר ב„אב“ סתם, לא ה' מקום לתלונה – כי אפשר שאין ביכולתו לתת לבנו כל מאכל שרוצה, משא"כ המלך שכלום חסר בבית המלך. וכ"ש בנמשל, בנוגע ל-ממה"מ הקב"ה, דהיפלא מה' דבר – שרק להמניקות לא יהיו מינים אלו ולא יחסרו אצל שאר כל בני ישראל. ולכן התלוננו שאין הקב"ה רוצה שיהנו ממאכלים אלו.

(28) ע"ד קושיית הבאר מים חיים (לאחי ה-מהר"ל על פי' ה' ברמב"ן כאן, שהיו נותנין להם דגים קטנים ממנת המלך – דאזיה שבח יש בזה. וראה מעשה ה' עה"ת כאן.

(29) פסוק ד. וראה גם רש"י לפני' – שם, א ד"ה כמתאוננים.

שהריחה". ולכן לא שייך זה בנוגע להמן שרק טעמו ה' משתנה ולא ריחו.<sup>37</sup>

ובדרך זו יש ליישב עוד דיוק בהמשך לשון רש"י בכתוב זה, שמפרש ג' מינים הראשונים, "הקשואים – הם קור-קומברו"ש בלע"ז. אבטחים – בורק"ש. החציר – כרישין פוריל"ש, ותרגומו ית בוציניא וכו'".

ואינו מובן:

(א) מהו דיוק לשון רש"י גבי "קשו-אים" – "הם קוקומברו"ש", שלא כתב כן גבי אבטחים וחציר?

(ב) מהי כוונת רש"י בהביאו "ותרגומו ית בוציניא וכו'", שמביא רק התרגום על "קישואים" ("ית בוציניא"), והשאר רק מרמז ב"וכו"? דממ"נ, או שהר"ל להעתיק התרגום גם על אבטחים וחציר [ובפרט ש"חציר" יכולים לפרש מלשון עשב<sup>38</sup>, כמ"ש<sup>39</sup> מצמיח הרים חציר, וא"כ ודאי שהר"ל לרש"י להוכיח שכאן פירושו "כרישין" מהתרגום שכתב, "כרת"י<sup>40</sup>] – או אם סמך שהתלמיד יעיין בעצמו ב-תרגום (וכפי שמצינו בכמה מקומות ש-רש"י רק מציין לתרגום), למה העתיק (התחלת) לשון התרגום, "ית בוציניא"<sup>41</sup>?

(37) וזה שרש"י בפי' על הש"ס הוסיף גם "עוברות" – י"ל (א) שתינוק שכבר לומד ש"ס יודע יותר מהנעשה בנוגע לעוברות ואכילתו, (ב) בדוחק עכ"פ) שרש"י מביאו דרך אגב, להסביר לתינוק שרואה בש"ק שכל הביב אוכלים בצל משא"כ העוברות נזהרות מבצל (אף שאצל המן שלא נשתנה ריחו לא ה' שיד).

(38) ראה ראב"ע כאן.

(39) תהלים קמו, ח. ועד"י שם קד, יד. ועוד.

(40) וכו' בתרגום ירושלמי. ובתיב"ע, "קפלו-טיא" (ראה משנה נדרים נג, א ובפיה"מ להרמב"ם ועוד שם).

(41) לכאורה י"ל שרש"י מעתיק לשון הת"א כיון שבתב"ע ות"י תרגמו בא"א (ראה ס' "כללי רש"י

שב שכוונת האב במנוע ממנו מאכלים אלו הוא רק כדי לייסרו ולהענישו (ולא לטובתו), וכן בעניינו, שבנ"י התלוננו שהקב"ה אינו רוצה שיהנו ממאכלים אלו (אלא שבמשל טעמו של האב הוא לטובת הבן, כל בניו, ובנמשל – הוא מפני טובת תם של המיעוט, המניקות, כדלקמן).

ה. ועפ"י מיושבים גם הדיוקים הנ"ל ברש"י:

(א) מקדים "שום", ל"בצל", "אל תאכלי שום ובצל" – כי ב"שום" מודגש ומוכר רח שהוא מאכל קשה רק למניקות בלבד ולא לכל ישראל – שהרי חכמים<sup>33</sup> מנו כמה מעלות טובות באכילת שום, ועד שעזרא תיקן ש"אוכלין שום בערב שבת"<sup>34</sup> (ובגלל זה נקראים כל ישראל "אוכלי שום"<sup>35</sup>), ועכצ"ל ששום הוא מאכל קשה רק למניקות, ומזה למדים על השאר, שהם מאכלים קשים רק ל-מניקות ולא לכל ישראל.

(ב) רש"י משמיט "עוברות" – כי לפי פשוטו של מקרא מסתבר למעט ככל האפשר מספר בנ"י שמאכלים אלו רעים עבורם, כי דוקא אז מובנת תלונתם של ישראל. וי"ל שס"ל לרש"י, שע"ד הפשט לא שייך לומר (כבירור) בנוגע לזן ש-מינים אלו (כפי שהיו בזמן) הם קשים למעוברות, לפי שההזיק ממאכלים ל-מעוברות י"ל שהוא (בעיקר) מריח ה-מאכלים, כדאיתא בגמ'<sup>36</sup> שבמעוברת נוגע ותופס מקום מה שמריחים, "עוברת

(33) ב"ק פב, א.

(34) ב"ק שם. וראה מג"א או"ח ר"ס רפ. שו"ע

אדה"ו שם.

(35) משנה נדרים לא, רע"א (וברש"י ותוס'

שם). וראה שבת (קח, ב) במה מענגו . . ראשי שומין.

(36) יומא פב, א.

ו. אלא שלאחרי כל זה יש מקום לשאלה (עכ"פ לתלמיד „ממולח“) – למה באמת עשה ה' ככה, למנוע מכל ישראל טעמם של מינים אלו בגלל המניקות ש-הם מיעוטא דמיעוטא של כל ישראל?<sup>43</sup>

ולכן העתיק רש"י שם בעל המאמר – ר' שמעון – דאזיל לשיטתו, שפעמים יתכן שהמיעוט מכריע את הרוב.<sup>44</sup>

וכפי שמצינו בהדגשה אצל ר"ש, ש-אמר<sup>47</sup> „יכול אני לפטור את כל העולם כולו מן הדין מיום שנבראתי עד עתה, ואילמלי אלעזר בני עמי, מיום שנברא העולם ועד עכשיו, ואילמלי יותם בן עוזיהו עמנו מיום שנברא העולם ועד סופו“. דאע"פ שהם יחידים ממש, מ"מ ביכולתם להכריע את כל העולם כולו. והיינו משום שרשב"י „רואה“ את כל ישראל, ושל כל הדורות כולם, שהם מציאות אחת ממש, ולכן מעשה כל יחיד ופרט שבישראל נוגע להכלל כולו.

ועד"ס ס"ל לר"ש להיפך, דכאשר יש-נו דבר שיכול להזיק את המיעוט, כדאי למנוע ענין זה גם מהרוב, כדי שלא יהי' שום חשש או חשש דחשש שיגיע רעה זו להמיעוט.

ובפסטות<sup>48</sup>: כדי שהמניקות לא ישימו לב שכל ישראל נהנים ממאכלים טובים אלו ויתאוו להם וכו', כדאי למנוע מאכלים אלו מרוב בני ישראל.

ומזה הוראה עד כמה צ"ל ההשתדלות בטובת איש פרטי, ועוד זאת – אפילו כאשר מדובר בתינוק בישראל, וכ-בנדוד"ד, שהקב"ה מנע מאכלים טובים

וע"פ הנ"ל יש לומר, כי עיקר חידושו של רש"י הוא אכן בנוגע לקישואים. ד-הנה בפרש"י לש"ס<sup>42</sup> פ"י „בוצינא“ – „דל-עת“, ולא מצינו ש„דלעת“ קשה למניקות. ולכן מפרש רש"י, בדרך חידוש, ש„קישואים“ כאן „הם קוקומברו"ש בלע"ז" (שהם קשים למניקות, כמפורש ברש"י), וע"ז מסיים ש„תרגומו ית בוצינא“, שה-תרגום חולק ע"ז<sup>43</sup>, שהרי מתרגם קישו-אים „ית בוצינא“<sup>44</sup>, שהם אינם קשים למניקות<sup>45</sup>, וא"כ לפירוש התרגום, הצד השווה בחמשת מינים הללו אינו בזה שהם קשים למניקות (ועכצ"ל שהתרגום מפרש תלונתם של ישראל באופן אחר).

וזהו גם כוונת רש"י שהעתיק בפ"י רש"י רק „ית בוצינא“ והשאר מרמז „וכו" – כי בנוגע לפירוש המינים, מחולק רש"י עם התרגום רק בנוגע ל-קישואים, אבל מזה גופא משתלשל נפק"מ בפירוש כללות הכתוב (ה"וכו"), מה הי' תוכן תלונת ישראל בנוגע ל-חמשת מינים הללו.

(קה"ת, תש"מ) ע' 74 (בהוצאת תנש"א ע' 131). ויש"נ. אבל להעיר, שגם באבטחים וחציר תרגמו כא"א. ומסתבר שעיקר הדגשת רש"י היא בתרגום „קישואים“, כבפנים.

(42) ברכות מח, רע"א. סוכה נו, ב. – ותוס' (סוכה שם) פליגי על רש"י (ע"פ התרגום כאן).

(43) ב„כללים בדברי רש"י“ הגדפס בכמה חומשים, שכסכותב רש"י „תרגומו“, אז מביא רש"י ראי' לפירושו שכן הוא. אבל כבר נת' כמ"פ שלכאורה אין כללים אלו מדויקים, וצ"ע מי חיברם. וראה לדוגמא בענינו „תרגומו“ – פרש"י שלה יג, כח. ועוד.

(44) ולהעיר, שתרגום יונתן וירושלמי כאן „ית קטיא“ הוא לכאורה כפרש"י (ראה ערוך מע' קט (השני)).

(45) לשיטת רש"י ש„בוצינא“ היינו „דלעת“.

(46) ולהעיר, שלחד תירוץ ביבמות (סז), ריש ע"ב) ס"ל לר"ש דחיישינן למיעוטא.

(47) סוכה מה, ב.

(48) ראה גם הרי"ף לע"י יומא שם.

אלה מכל בניי כדי שלא יהי חשש של  
היזק ליונקי שדים – ועאכו"כ שצ"ל  
השתדלות עד כדי מסירת נפש בטובתם  
הרוחנית של קטנים וקטנות מִישראל,  
לדאוג להם ובפרט שכאוי"א מהם יקבל

חינוך על טהרת הקודש, באופן "גם כי  
יזקין לא יסור ממנה"<sup>49</sup>.

(משיחות ש"פ בהעלותך וש"פ שלח תשכ"ח)

---

(49) משלי כב, ו.

## שלח

התפלל על תלמידו יהושע, "י"ה יושיעך מעצת מרגלים", שהרי זה ה' ב, אותה שעה שנבחרו, לפני התחלת הליכתם בדרך?

יש מפרשים ש, "מיד אחר שהובררו כבר לא היו כשרים, וביארוי ד, בתחלה כשהובררו כשרים היו וצוה להם משה שליחות על פי ה' לראות את הארץ כיצד היתה נוחה ליכבש ונצנץ בהם יצר הרע וחזרו למשה למסור להם סימנים בארץ אם טובה ואם רעה ואת העם החזק הוא הרפה והכרכים אם מבצרים והרגיש משה שכוונתם לרעה דמה להם לחקור יותר ממה שנצטוו. . ולכך כתב. . ויקרא משה יהושע, כשהרגיש בהם יצרם הרע התפלל על יהושע."

אבל פירוש זה צ"ע:

א) קשה ביותר לומר שכוונת רש"י

א. בפירוש רש"י בפרשתנו בנוגע ל- מרגלים, מצינו סתירות בנוגע למצבם בעת שילוחם: בתחלת הפרשה, עה"פי "כולם אנשים", מפרש רש"י, "ואותה שעה כשרים היו". אבל בהמשכה, עה"פי "ו- יקרא משה להושע בן נון יהושע" פירש "התפלל עליו י"ה יושיעך מעצת מרג- לים", דמזה משמע, שכבר אז הרגיש משה רשעתם של המרגלים, וכן מפורש בפרש"י אח"כ עה"פי, "וילכו ויבואו אל משה" - "מה ביאתן בעצה רעה אף הל- כתן בעצה רעה".

והנה ביישוב הסתירה מפרש"י עה"פ "וילכו ויבואו", כבר ביארו המפרשים, שזהו דיוקו של רש"י לפני זה, "ואותה שעה כשרים היו", דרך בשעה שנבחרו ונתמנו "כשרים היו" - "לאפוקי לאחר אותה שעה", משהחזיקו בדרך ("ויל- כו"), נהפכו ונעשו רשעים.

אבל אין זה מיישב מ"ש רש"י שמשוה

(8) בשפ"ח כאן, "שכבר א"ל השם ית' שלח לך לדעתך ושיתן להם מקום לטעות וא"כ ודאי ידע רוע תבונתם ועצתם הרעה" (וראה לקמן סעיף ב). וצ"ע, דא"כ איך יתפרשו דברי רש"י, אותה שעה כשרים היו.

(9) נמוקי מהרא"י (לבעל תרומת הדשן) על פרש"י כאן. הואיל משה (לבעל מטה משה) באר היטב על פרש"י כאן. ולהעיר מלשון הגוי"א כאן, "משנלחו. . ואחר המינוי מיד", ועד"י בנחלת יעקב (לקמן פסוק כו) "הליכתו מיד לאחר שנתבררו", ובמושג זקנים עה"ת שם, "משנצטוו ללכת".

(10) נמוקי מהרא"י שם. ע"ש ב"תרי גווי" שליחות. וראה גם הואיל משה (באר התורה) פרשתנו.

(11) פרשתנו יג, יח ואילך. שם, טז. - וצ"ע, שהרי כ"ז הוא מדברי משה, ואם כוונתם לרעה למה מסר להם משה כל הסימנים הללו.

(1) יג, ג.

(2) יג, טז.

(3) אבל ל' רש"י בתחילת הפרשה (יג, ב) ודרשנים הללו קאי בפשטות על סופם, כשחזרו ומרדו בה.

(4) יג, כו.

(5) חזקוני, רא"ם, גוי"א (יג, ב). רע"ב (עה"ת) לקמן פסוק כו. מפרשים שנסמנו בהערה 7. ועוד.

בפענח רזא פי' ד, "משה טעה בהם והי' סבור כי כשרים היו". אבל מפשטות ל' רש"י משמע ש, היו כשרים בפועל.

(6) ל' הרא"ם.

(7) דבק טוב (בהגהה) ומשכיל לדוד ריש פרש- תנו. רע"ב, ח"י ופי' מהר"ק על פרש"י, באר מים חיים (לאחי המהר"ל) - לקמן פסוק כו. חדא"ג מהרש"א סוטה (לה, א).